

szüntelen a jónak és szépnék, az igaz keresztény erényeknek útján. Lássék meg rajtunk a templom és az ünnep javító munkája itt és künn, most és mindörökké. Amen.

V.

Pünkösdkori.

Győzelem a jelszó Keresztény Atyámfiai! melyet ma a kereszt zászlója buzdítólag lobogtat előttünk, s a mely pünkösdi ünnepünket felékesíti, örömünket megszenteli. Győzelem! győzelme annak az isteni erőnek, melyet bibliailag Szent Léleknek nevezünk s a mely egy ily napon Jézus tanítványaiból, azokból az egyszerű halászokból és vámszedőkből, kiket addig egy kis szélvész is remegésbe hozott, egyszerre megannyi hőst és prófétát teremtett s őket a Krisztus ügyének oly bátor hirdetőivé tette, hogy egyedül Péter apostol képes volt beszédével 3000 lelket nyerni meg a kereszténységnek, megalapítván evvel az első gyülekezetet ott, hol az ármány halálos csapást mért vala a legszentebb ügyre — Jeruzsálemben!

Oh mily szép, mily magasztos emlék ez, Keresztény Atyámfiai! Mennyi felemelő, vigasztaló és bátorító erő rejlik e gondolatban, ha a régiség és megszokás miatt nem hagyjuk azt nyomtalanul elveszni! Nekem legalább úgy tetszik, mintha minden borus sejtelem, minden kishitűség, mely lelkünket akár a polgári, akár a vallási élet olykor-olykor csüggesztő és elszomorító helyzetének szemlélésével megszállhatja, muló ködként elenyészne, mihelyt eszünkbe jut a pünkösdi szent történet, mely kezessége annak, hogy a jó és igaz kiküzdésére az Isten közvetlenül is küld segídelmet, s míg egyfelől különös erővel áldja meg azokat, a kik jót akarnak, addig másfelől a jónak elfogadására is lassanként elkészíti a kebleket. Lassanként — mondom — mert valamint a felkelő nap első sugarainak a keleti hegyormok ellentállanak s a világosság csak percenként terjed tovább meg tovább a földszínen: úgy minden üdvös, hazát és emberiséget boldogító eszmének időre van szüksége, hogy a korszellemet mintegy magának megnyerje, a mi a tapasztalás szerint — fájdalom — ismét csak

áldozatokkal s pedig gyakran nagyon is véres áldozatokkal szokott megesni.

És ime, itt van az a pont, Keresztény Atyámfiai! melyben gondolataim az uri szent vacsora által gyakoroltatni szokott vallásos szertartással közelebbi érintkezésbe jönnek.

E szent vendégség, ugyanis, a mint tudjuk, immár tizenkilencz százados emléke az Ur Jézus halálának, kinek szintén áldozatul kellett esnie a legfelségesebb és legdicsőbb eszmék miatt, melyeknek hirdetése s életbeléptetése valaha emberre volt bizva; mert az emberekkel Istent megismertetni s így az eget a földdel összekötni, az embereket lelkök isteni származásáról meggyőzni s így az örök élet nagy kérdését a hit könyvében kitisztázni; az erkölcsi parancsolatokat példaadással magyarázni, azoknak gyakorlására az utat megmutatni s így Isten vagy is az erény, igazság és szabadság országának eljövételét kilátásba helyezni: ez volt a gondviselés szerü czél, melyre Isten a maga szent Fiát elküldötte, melyért az ember Ur Jézus Krisztus élt, szenvedett és meghalt, s melynek kiküzdésére az apostolok is, mint a jónak és igaznak baráti, szent Lélekkel lőnek megáldva. Legyen hát áldott e nap emléke szintugy, mint az a szent vendégség, melyet koronként megújítani s általa lelkünket felfrissíteni ide megjelenünk. Legyen áldott közelebbről a mi mostani buzgóságunk, melylyel az előttünk megterített szent asztalnak vendégei kívánunk lenni.

Igen, mert szeretem hinni, Keresztény Atyámfiai! hogy titeket nemcsak a megszokás vagy az egyház szabályainak külsőleg megfelelés vágya hozott ide, hanem az a keresztényi vallásos érzület, mely egyedül képes felfogni e szertartás jelentőségét. Az idő, hiszen, sok dolgot megváltoztat, s mi is sok tekintetben más fogalommal birunk ma a vallásról, mint az évezrekekkel vagy csak évszázakkal is ezelőtt élt emberek; de azért maga a vallás állandó s azt az érzést, melyen az alapszik, sem idő, sem emberek el nem törölhetik soha. Az istenség ős, örök bélyeg-vonása és nyilatkozata ez bennünk. Erős az én az iránti meggyőződése, hogy a magának Istenről fogalmat alkotó képesség és hit emeli ki az embert az állatok sorából, e nélkül ismét oda esnék vissza. A midőn azért ez alkalommal is a mi hitünkről bizonyosságot kívánunk tenni, vigyázzunk, nehogy ránk is találjanak a próféta szavai: *«E nemzetség csak szájjal közelget én hozzám és ajakival tisztel engemet, az*

ő szívök pedig éntölem távol van». Gondoljuk meg, hogy nem elég e szent asztalnak áldásaiban részt venni, hanem készeknek kell lennünk arra is, hogy annak nyomdokiba lépjünk: *«a ki nekünk példát adott, hogy a miként ő cselekedett, mi is azonképpen cselekedjünk»*; azaz: legyünk istenfélők s élünk legsúlyosabb körülményei között se veszítsük el a Gondviselésben való hitünket; tekintsük úgy egymást, mint testvérek s ne abban keressük örömmünket, ha egymásnak ártalmára lehetünk, hanem abban, ha egymást kölcsönösen boldogíthatjuk; tartsuk szem előtt kötelességeinket, meggondolván, hogy miként az óra gépezetében minden kis keréknek meg kell fordulni a maga tengelye körül, hogy az óra rendeltetésének megfeleljen: úgy a társadalomban a legkisebb tagnak is be kell töltenie elhivatását, különben egynek mulasztásáért a többi is szenved; legyen jelszavunk az igazság, ennek érdekében ne rettenjünk vissza áldozattól, ne a haláltól is, tudván: *«hogy az embernek mit sem használ, ha az egész világot megnyeri is, lelkét pedig elvesziti»*; szóval: buzduljunk fel ma újból Jézusnak, hitünk fejedelmének követésére, mert csak úgy fog bebizonyulni, hogy az uri vacsora valódi célját ismerjük, úgy lesz áldozatunk Isten előtt kedves s ránk nézve a pünkösdi győzelemnek ünnepe.

Elébb azonban imádkozzunk:

Isten! egyedüli Fővalóság! imádvá borulunk le előtted e pillanatban, midőn lelkünk végig pillant jótéteményid hosszú során.

A te szeretetedre ismerünk, Atyánk! az első lélekzétvételben, melylyel a vért teremtményeidben kerengésbe indítod; szereteted jelöli ki az utat, melyen az égi testek myriad sokasága s a gyarló ember pályáját megfutja. Szereteted örökös az anyagi és szellemi világ felett, ebben van letéve minden dolgok léte és biztonsága, fejlődési és tökéletesedési alapja.

Uram! szeretetednek nyilatkozata vala az Úr Jézus is, kit az emberi nem megváltására küldöttél és a ki küldetésének teljesen megfelelt; mert felszabadította a lelkeket a törvény betűi alól, a szeretetet tette legfőbb parancsolattá s az erkölcsi világban új eget és új földet teremtett, melyben igazság lakozzék.

És mégis ő, ki mindenkit szeretett, vakság és gyűlölség áldozatjává lett; barátai nem értették meg, ellenségei halálra üldözték; egyik tanítványa megtagadta, a másik elárulta, s végre is a keresztfán adta ki nagy lelkét.

Im e halált hirdetjük mi ma is, jó Istenünk! De vajjon tehetjük-e ezt szemrehányás nélkül? Vajjon nem kell-e attól tartanunk, hogy mi is üldözőbe vettük azt a szellemet, melylyel ő e világot meg akarta újítani? s eltértünk nyomdokitól, melyeken járva őt szeretetben és jóságban követhettük volna?

Ur Isten! ki belátsz a szivek rejtekébe, te ismersz minket, ismered gondolatainkat és érzelmeinket. Cselekedd, hogy a mi rossz bennünk van, kiirtsuk; a jóban minden nap elébb meg elébb haladjunk. Buzdits különösen most, Jézus halálára emlékezésünk alkalmából, az ő példája követésére. Emlékeztess kötelességeinkre, melyekkel neked és az embereknek tartozunk. Adj nekünk is szent Lelket, hogy ez minden jóra megtanítson és minden igazságra vezéreljen. Szent Fiad nevében kérünk. Mi Atyánk stb.

Közben mondandó imák.

a) A gyülekezet férfaiival.

«Mikor pedig a pünkösd napja eljött volna, valának mindnyáján együtt egyenlő akarattal». Im együtt vagyunk mi is, szent Isten! a te házában. Mint hajdan az első tanítványokat, tégy egygyé minket is az akaratban, erőssé a hitben és gazdaggá jószágos cselekedetekben, hogy a mit egyenként nem, együtt végezhesük el s külső és belső életünkben lássék meg a szent Léleknek jóra vezérlő munkája. Amen.

b) A z ifjúsággal.

«Akkor nagy hirtelenséggel lön az égből, mint egy sebesen zúgó szélnek zendülése, mely eltelé az egész házat, melyben ülnek vala». E sebesen zúgó szél zendülését, a te szent Lelkednek jótékony hatását engedd nekünk is érezni, jó Istenünk! teljes életünkben, minden elkezdett munkáink alkalmával, hogy mint amaz első tanítványok, szent Fiadról vallást tenni, az igazság mellett lelkesülni, dicsőségedet hirdetni és terjeszteni mindenütt és mindenkor készen legyünk. Amen.

c) A gyülekezet nőivel.

«Megtelének pedig mindnyáján szent Lélekkel és kezdének szólni más nyelveken, a mint a szent Lélek ad vala nekik szólniok». Szerető Atyánk! töltsd be a mi szívünket is a tiszta és önzetlen szeretet lelkével, hogy ez hassa át gondolatinkat és vezérelje cselekedeteinket s ne legyen életünknek egyetlen pillanata is, melyet a keresztényi szeretet jóra munkás ereje jó cselekedetek által meg nem termékenyített. Amen.

Pál apostol serkent, Keresztény Atyámfiak! hogy az imádságban meg ne restüljünk; kövessük idves intését s még egyszer mondjunk forró hálát Istenünknek:

A hála érzelmeitől áthatva borulunk le ismét előtted minden áldások kútfeje, jó Atyánk, Istenünk! s nem hagyjuk el e szent helyet, míg még egyszer könyörgésinkkel nem zörgetünk kegyelmed ajtaján.

Uram! a te jóvoltodban bizva jöttünk e lelki áldozatra; fogadd azt kedvesen mi tőlünk; mert ha tán gyarlóságunk ide is elkisért, igyekeztünk azon, hogy méltók legyünk szent Fiad asztalához.

Most immár eltávozzunk, esedezve te hozzád, ne hagyj el ott künn az élet küzdelmei között is; mert nélküled, Atyánk! erőnk megfogyatkozik, reményünk elhagy s a kétségbeesés éjsötéte borul rá lelkünkre.

E szent asztalnál, Atyánk! kötelességeinkre emlékeztettünk. Adjad, hogy azokat innen távozva is soha el ne felejtsük. Ha igaz úton találsz minket, segélj és bátoríts Szent Lelkeddel. Töltsd ki reánk jóvoltod édességét, hogy áldásodat érezzük polgári és családi, nemzeti és vállalásos életünkben.

De mi nem csak magunkért, hanem másokért is könyörgünk hozzád, Uram! Áldd meg a keresztény egyház minden igaz hívét, áldd meg az egész emberiséget.

Áldásod legyen közelebbről anyaszentegyházunkon, városunkon, iskoláinkon és édes hazánkon. Testi és lelki fájdalomban szenvedők, árvák és özvegyek nyerjenek vigaszt te nálad. Ne hagyd el, Uram! a hitetleneket is; sőt éreztess velök atyai szeretetedet bő mértékben. Mind ezeket szent Fiad nevében kérjük tőled. Mi Atyánk stb.

Z á r b e s z é d.

Miként a gondolat, mely ide vezetett, szent volt: legyen megszentelve Atyámfiai! az érzés is, melylyel innen távoztok. — A győzelem emléke, melyet e nap hirdetett, tegyen mindnyájatokat kitartókká, küzdeni az anyaszentegyház diadaláért s szent vallásunk igazságaiért, hogy így méltók legyünk nagy mesterünkhöz és az ő első tanítványaihoz, az apostalokhoz. Amen.

VI.

Ugyan pünkösdi.

«Nem jöttem, hogy a törvényt eltöröljem, hanem hogy azt betöltsém». E szavakban adja értésökre az Ur Jézus tanítványinak az ő küldetését. S a mit ígért teljesítette is. E szent asztal, melyet vallásos kegyelettel veszünk körül, e pillanatban is azt bizonyítja, hogy az Ur Jézus a törvényt betöltötte — nemcsak életével, de halálával is, a minél bizonyára nincs kétségbevonhatlanabb jele az ő törvényszeretetének.

Hogyan? S az Ur Jézus halála az ő törvényszeretetének

lenne bizonyosága? Nincs különben Keresztény Atyámfiak! Oh a máglya és vérpad, a golyó és kereszt nemcsak a gonoszokért s a gonoszok számára van feltalálva. Sokszor használták azokat éppen a gonoszok a legjobbak és legnemesebbek ellen! Sok ártatlan vér folyt el azért, mert némelyek készebbek voltak lemondani az életről, minthogy meggyőződésüket megtagadják s nagyon is szívökön hordozták az irás szavait: *«mit használ valakinek, ha mind e világot megnyeri is, ha az ő lelkét elveszti; vagy micsoda váltságot adhat akárki is az ő lelkeért?»*

Mindazok között, kik valaha az igazságért s ezen alapuló meggyőződésükért estek áldozatul, a legnagyobb és legnemesebb áldozat Jézus Krisztus, kinek halálát hirdetni állottam meg e helyen. Ő nem a polgári törvények érdekében folytatott küzdelemben esett el, a mely oly sok igaz hazafinak ásta meg sirját s emelte fel egyszersmind a történelem Pantheonában maradandó emlékoszlopát, — ámbár ezeket is sokra becsülte és tiszteletben tartotta; de a miért Jézus küzdött, a miért áldozatul esett, az erkölcsi törvények hirdetése, a nép szívében életre ébresztése s a maga részéről azokhoz való hiv ragaszkodása.

És ne gondoljátok Keresztény Atyámfiak! mintha kevesebb erőre és bátorságra lenne szükség az erkölcsi, mintsem a polgári törvények tiszteletben tartásához. Ellenkezőleg, míg amant megkönnyíti az a rettegés, mely a törvény áthágóira vár, az erkölcsi törvények tiszteletére egyedül az Isten félelme ösztönözhet, a melynek megvetése egyelőre nem látszik maga után oly szomorú következtetéseket vonni. Innen van, hogy sokan megdöbbennek minden oly tett gondolatától, melyet polgári büntetés követhet; ellenben az erkölcsi büntetést számba sem veszik. Innen van, hogy az emberek egy nagy része csak látszik jónak, de nem az valósággal. Valóban a mi szemünk előtt azok is jók, kik Isten előtt rettegés nélkül megállani sem lennének képesek.

Az Ur Jézus, e szent vendégség szerzője, nem az embereknek, hanem Istennek kívánt tetszeni. Mily könnyű lett volna neki kikerülni a papi fejedelmek boszuját, az ellene lázított nép dühét s a keresztfa kínait! E sok előnyért csak egy kis hallgatás lett volna a váltságdíj: hallgatás, melyet nem is kell tanulni, melyről a közmondás azt tartja: *«Beszélni ezüst, de hallgatni arany»*. Bizony Atyámfiak! a hallgatás passiv erénye ma is sokkal jobban jövedel-

mez némelyeknek, mint másoknak a közjó érdekében való ékes-szólás lármás mestersége, mint a legragyogóbb beszéd, melyen ezereken meg ezereken épülnek.

Félre ne értsetek Keresztény Atyámfiai! Én is tudom, hogy a hallgatásnak is meg van értéke s nem kis igazság rejlik ama közmondásban: «*Sok beszéd szegénység*»; de másfelől az is igaz, hogy azon sok hiánynak, melyeket akár polgári és társadalmi, akár vallási és egyházi életünkben tapasztalunk, legfőbb okát hallgatásunkban, vagy a mi ezzel egyet tesz, közönyösségünkben, ebben a lelki elfásultságban és tunyaságban találjuk fel, melylyel rendesen a legszentebb dolgok iránt is viseltetni szoktunk, s a mely halálos mérge minden nemesebb vágnak és törekvésnek s minden közügy előhaladásának.

A jelenések könyvében egy nagy jelentőségű figyelmeztetést intéz a szent író a Laodiczeabeli gyülekezethez, midőn így szól: «*Tudom a te dolgaidat, t. i. hogy te sem hideg nem vagy, sem hév, vajha hideg volnál vagy hév! Annakokáért mivelhogy lágymeleg vagy és sem hideg, sem hév, kivetlek téged az én számból*». Atyámfiai! e figyelmeztetést mindig szem előtt kell tartanunk, de legkivált most, midőn e szent asztal közelében az Ur Jézus munkásságára, nemes tetteiben gazdag életére s példás halálára emlékeztetünk; midőn a szent Lélekkel megtelt apostalokra gondolunk, kik egy ily napon nem fegyverrel, hanem az igazság melletti meggyőződés erejével indultak el a világot meghódítani — most nem szabad annak komoly hangját magunktól visszaútasítani. Jézus e szent vendégségében csak akkor vehetünk részt, ha érdekelve vagyunk minden szép és nemes eszme iránt, ha kötelmeink teljesítésétől semmi sem rettent vissza, ha hittel és szeretettel ragaszkodunk Istenünkhöz s legfőbb boldogságunknak az erényt tartjuk; ha szeretjük embertársainkat, úgy tekintvén őket, mint testvéreinket, mint velünk egy Atya gyermekeit, ha vallásosságban és kegyességben gyakoroljuk magunkat, szóval: ha követjük a mi váltságunkra született, élt és meghalt Ur Jézust.

Mielőtt azonban ez istenes feltételek mellett is a szent asztalhoz járulnánk, keressünk Istennél erőt és bátoritást a könyörgésben. Atyámfiai! imádkozzunk:

Isten, kegyelmes Atyánk! Itt vagyunk hajlékodban e szent asztalhoz jóvoltodból hivatalosok. Még csak néhány perc van hátra az általad

nekünk önelőkészületre engedett időből. Számot vetünk ez alatt, oh Isten! magunkkal, múltunkra nézve kérve bűnbocsátó kegyelmedet, jövőnkre pedig égi segedelmedet.

Oh mert nem titkolhatjuk el előtted, hogy mi gyakran zugolódtunk isteni czéljaid ellen s megfeledkeztünk rendeltetésünkről; gyakran elhanyagoltuk testünk egészségét, lelkünk épségét s a helyett, hogy akaratodat teljesítve, szentül, mértékletesen és igazán éltünk volna: tisztátlan gondolatoknak, szivünkben gonosz érzelmeknek adtunk helyet igen sokszor, elannyira, hogy ha kemény ítéletet tartanál felettünk és semmit el nem hallgatnál, bizony, nem állhatna meg igazságunk előtted.

Azonban e szomorító emlékek között is van lelkünknek egy reményszála, melyhez a hit karjaival megfogantódzunk: a te irgalmad. Ez az szent Atyánk, mely nem hágy elcsüggedni és kétségbeesni, biztatván, hogyha vétkeinken bánkódva készek vagyunk megjavulni: Te, a kinek szeretete nem ismer határt, tovább is kegyelmedben megtartasz s bűnbánatunk könyeit mennyei öröm forrásává változtatod.

Ime ezért borultunk le most is előtted. Tekints hát kegyelemmel ránk s megtérésünk szent munkájában segits jóra vezérlő Lelkeddel. Fordítsd szemeinket az emberiség nagy eszményképére, szent Fiadra, kinek halálát hirdetni gyültünk itt egybe, s hogy őt mindinkább megközelithessük — ettől függvén földi boldogságunk és mennyei üdvünk — neveld bennünk a hitet, reményt és szeretetet annyira, hogy szivünket egészen ezek foglalván el, ahoz soha véték, hiuság és szenvedély ne férjen, s ha ezektől örökre meg nem szabadulhatunk, tarts távol tőlünk legalább e perczen mindent, a mi megzavarhatna idvességünk gondjában, hogy így méltóképpen részesülhessünk e szent asztal áldásaiban. Mi Atyánk stb.

Közben mondandó imák.

a) A gyülekezet férfival.

Öröklétü Isten! Lelked tölté be az első pünkösdkor az apostalokat, hogy lelkesülve Krisztus ügyeért, mely az igazság ügye volt, megalapítsák a keresztény anyaszentegyházat. Oh töltsd ki ma ránk is az erőnek és kitartásnak lelkét, hogy polgári és keresztényi kötelességeinkben hiven eljárva, általunk is terjedjen országod: az igazság, szabadság és testvériség országa. Amen.

b) Az ifjúsággal.

Mindenható Isten! Mint az első pünkösdkor a tanítványokra kitöltéd a te Lelkedet és azok szólani kezdének a szerint, a mint a Szent Lélek ad vala nekik szólani: oh adj részt nekünk is ez ajándékokból, hogy ez legyen gondolataink és beszédünk, érzéseink és cselekedetünk irányadója, hogy lássék meg rajtunk, hogy mi vettünk szent Lelket, hogy mi Krisztuséi vagyunk. Amen.

c) A gyülekezet nőivel.

Szeretet Istene! A te Lelked a gyengét is képes erőssé tenni. Látjuk ezt a pünkösdi történetében, mely a félnék s kishitű tanítványokból oroszlányszivű hősöket s halálra kész vértanukat formált. Oh dicsőítsd meg ma bennünk is a te Lelked erejét, hogy készek legyünk csalódásaink között is remélni, szenvedéseink között is szeretni és a kétségbeesés szorongásai között is hinni. Amen.

Isten jóvoltából részesülvén immár a szent vendégségből, illő, hogy azért hálákat adjunk:

Minden áldások adója, erős hatalmu Isten! A megtelt szív kegyes érzelmeivel borulunk le még egyszer előtted, mielőtt elhagynók e helyet, hol lelkünk igéd hallgatásában megenyhült s szívünkben az Ur Jézus halálára való megemlékezés az igazság mellett állhatatosan megmaradás vágyát újlag felébresztette. Oh mint szeretnők, ha e magasztos pillanat érzetét szívünkhöz lánczolhatnók! Oh mint szeretnők, ha így zsámolyod elé borulva, minden gondtól és minden fájdalomtól mentten csupán neked élhetnénk! De ime, elszólitnak innen dolgaink, várakozik intező kezünkre nem egy kötelesség s mi távozunk, magunkkal vive azt az édes hitet, hogy te nemcsak kézzel csinált templomokban lakozol, de templomod a mindenség, s az élet minden helyzetében, a föld bármely zugában is vigyázó szemeid előtt leszünk.

Kérünk is szent Atyánk! ne hagyj el minket soha, ne hagyj el akkor is, ha mi eltávozunk tőled, hanem mint a szülő engedetlen gyermekét, irgalmad és szereteted által indíts megtérésre.

Indítsd megtérésre különösen azokat, kik gyülekezetünkhöz tartoznak ugyan, de itt csak ritkán vagy soha sem jelennek meg. Ébreszd fel bennök az ősök vallásos buzgóságát, hogy látogassák meg a te hajlékidat, melyekről írva van: *«Jobb egy nap a te tornáczidban, hogysem ezer nap egyebütt»*. Betegeinket pedig, kiket testi vagy lelki fájdalom tartóztatott el szent házadtól, gyógyítsd, hogy máskor ők is velünk részt vehessenek az áldozatban.

Szeretetedbe és gondviselésedbe ajánljuk édes hazánkat és nemzetünket, a királyt és királyi házat, a kormány férfiai s a törvényhozókat. Világolj előttök Szent Lelkeddel, hogy vezessék jobb létre e sokat szenvedett hazát s a mult után, melyet már eléggé megbűnhödtünk, lássunk vig esztendőket.

Özvegy és árva, gazdag és szegény, ifju és öreg, legyenek őriző gondviselésed élő tanúi. Hints áldást a tanuló ifjuságra; virágoztasd e várost, ennek polgárait és közintézeteit. Terjeszd ki vigyázásodat az egész emberiségre. Imádkozva kérünk. Mi Atyánk stb.

B e z á r ó b e s z é d.

Bevégezve Keresztény Atyámfiai! lelki áldozattételünk; szent elmerengésünk után ismét halljuk az élet hívó szózatát s

templomodat itt kell hagynunk. De magunkkal visszük a hallott tanuságokat, s bár nem leszünk kézzel csinált templomban, nem fogjuk feledni, hogy ott künn is a te szined előtt állunk, oh mindenható Istenünk! Nem feledjük, hogy ez alkalommal újból neked ajánlottuk fel magunkat, szent Fiad példájának követésére tettük erős fogadásunkat. Nyujtsd segedelmedet, hogy a szent vendégség szolgáljon hiveid érzelmeinek nemesbitésére, szivök megnyugtatósára s lelkek idvességére. Amen.

VII.

Szent-Mihálykori urvacsorára.

Mt. 15; 36.

«Jöjjetek el, örvendezzünk az Urnak, vigadjunk a mi szabadságunk kösziklájának. Menjünk eleibe hálaadással, énekeljünk neki dicséretet; mert az erős Isten nagy Ur, az ő hatalmában vannak a földnek alsó részei és a hegyeknek magasságai az övéi.» Szent Dávidnak, az ihletett keblü dalnoknak s vallásos buzgóságu királynak e magasztos szavaival hivlak meg Keresztény Atyámfiai! a szent vendégséghez, mely ez alkalommal ránk várakozik s a melyet nem élvezhetünk méltóbban, mintha a zsoltáriróéhoz hasonló érzés heviti keblünket is. Valóban nincs az esztendőnek egyetlen szakasza is, mely a külső természetben hangosabban kiáltaná Isten hatalmát, nagyságát és jóságát, mely elevenebben éreztetné az emberrel a mennyei Gondviselés jelenlétét s több hálára kötelezne a teremtő iránt, mint a jelenvaló időszak, midőn egyfelől a már begyűjtött, másfelől a nemsokára begyűjtendő áldás által testi életünk szükségéit részben enyhítve, részben kielégítve látjuk.

Igen, Atyámfiai! a föld, mely most édes anyaként táplál, majd hantja alá takar, ez évben is meghozta terméseit, s ha tán a várakozásnak nem teljesen megfelelőleg, (ennek okát nem egyedül a föld szűkmarkuságában, hanem a növekedő szükségekben és az emberek növekedő számában kell keresnünk, melyek miatt gyakran és legtöbbsnyire a sok is kevésnek látszik. De ha szinte ugy is lenne, ha az egykor tejjel és mézzel folyó Kanaán termő csatornái valósággal megszűkültek volna is, s azokon most nem ömlenék az áldás oly nagy mértékben, mint szükségünk kívánnák,) lehet-e ez

ok arra, hogy megfejtkezzünk keresztényi kötelességeinkről? Hiszen mit mondanánk a gyermekről, ki csak akkor tisztelné szüleit, ha ezek minden óhajtását teljesítik, ellenben ha valamit megtagadnak, feloldozottnak hinné magát kötelességei alól? Avagy Jézusról nem azt tanítja-e a szent irás, hogy hálákat adott Istennek a hét kenyérért s kevés halért, (mivel 4000 ember éhségét lecsillapította, a mi bizonynyal nem lehetett sok akkora sokaságnak?) Ugyanazért legyen bár sok, vagy legyen kevés, a mivel Isten a termő földet ez évben is megáldotta, vegyük azt úgy, mint Isten ~~ingyen~~ ajándékát, mondjunk érette dicséretet az Urnak s midőn ez előttünk megterített szent asztalnak áldásiban, a kenyérben és borbán mintegy jelképezve látjuk az erős Istennek a föld alsó részein és a hegyeknek magasságain levő hatalmát, ne felejtkezzünk meg a háláról, melylyel ez év terméseiért az ő jóvoltának tartozunk.

Azonban a kenyér és bor, Keresztény Atyámfiak! mik e szent asztalra fel vannak téve, Istennek nemcsak sok testi, de egyszersmind lelki áldását is eszünkbe juttatják; igen, azon áldását, hogy a Jézus által tanított s halálával megpecsételt keresztény tudományban lelki életünk szükségéről is atyailag gondoskodott. E gondolat az, mi által ez ünnepély magasabb jelentőségre emelkedik s a mi lelkünknek az uri vacsorával élésben oly nemes táplálékot nyújt, mely képes keblünk nemesb vágyait és érzéseit kielégíteni.

E szent asztalnál ugyanis, meg kell emlékeznünk Jézusról és azon nagy eszmékről, melyeknek ő e földön képviselője volt; a szeretetről, mely törekvéseinek irányt adott s szívét nemcsak egy nemzet és haza, de az emberiség és világ boldogítására buzdította, mely akkor sem lankadt meg, midőn tanaiért a keresztfa kínos halálát kellett kiállnia; meg kell emlékeznünk a hitről, mely sokat hányatott élethajójának fentartó árbocza volt s a reményről, melyet ő Atyjában helyezettett, melyhez ő mint erős kősziklához halála órájában is szent resignációval ragaszkodott.

És a midőn ezekről megemlékezünk, nemde Atyámfiak! hálával tartozunk Istennek, hogy a keresztény hit, remény és szeretet által lelkünknek ama táplálékot szerezte meg, mely annak éhségét és szomjuságát kielégíti, fentartva testi és lelki életünk összhangját. De vajjon van-e előttünk a lelki örömeknek az az

értéke, a mi a testieknek? Erős-e a mi hitünk s nem ingadozik-e reményünk? Vajjon igaz szeretet lakozik-e keblünkben? s meglátszik-e az cselekedeteinkben is? Szilárd-e erkölcsi érzésünk s a szellemiekre kellő súlyt fektetünk-e, vagy pedig ezek csak másodrangúak s önzés és anyagi érdekek lépteink irányzói? E kérdésekre szükség megnyugtató feleletet adnunk, mielőtt e szent asztalhoz járulnánk. És ha ez tán ki nem elégítő fogna lenni, akkor sietnünk kell ez alkalmat lelki megigazulásunkra használni fel. Jézus tudományának védő és enyhádó árnyaiba kell vonulnunk s boldogságunkat a keresztény vallásban keresnünk. Igyekezzünk az evangelium tiszta elveit elsajátítani. Fel kell fogadnunk, hogy ezentul erős lesz hitünk Istenben, reményeinket meg nem ingatják földi szenvedések, szeretetünk az emberek iránt hasonlatos lesz Jézus emberiség iránti szeretetéhez. Hálával vesszük Istentől a szellem ajándékait, hálával a földnek termését s testi és lelki életünk fenntartása ezen eszközeit kegyes életünk jóságos cselekedeteivel köszönjük meg.

E fogadásaink megtartására erőt ad az uri szent vacsorával élés is. Jertek azért Atyámfiai! kérjük ezt Istentől s imádkozván, mondjuk ezeket:

Minden áldások adója, jó Isten! Hálátelt szívvel borulunk le színed előtt, mert te ez évben is bebizonyítottad hatalmadat a földnek alsó részein és a hegyeknek magasságain, melyeknek megtermékenyítésével testi életünk fenntartásáról atyailag gondoskodtál. Hálára buzdulunk a lelki táplálékért is, melyet szent Fiad tudományában velünk közlöttél, kinek emlékezetére kívánunk ez alkalommal is élni az általa szereztetett uri szent vacsorával.

Azonban félelem fog el, ha meggondoljuk, hányszor lettünk méltatlanokká áldásaidra az által, hogy törvényeidről megfejtkeztünk, parancsolatidra nem hallgattunk s elhagytuk Jézus üdvrevezető nyomdokait, a ki pedig példát adott, hogy a mint ő cselekedett, mi is azonképpen cselekedjünk.

Oh Atyánk! ne tudd fel mind e hibáinkat. Ime most fogadást teszünk előtted, hogy a te ^{szeret-~~ben~~} kívánunk járnunk ezután életünknek minden napjaiban, kiirtunk keblünkől minden nemtelen érzést, hiu kívánságot s gonosz indulatot, melyek által elhomályosítjuk magunkon a te képednek hasonlatosságát; fogadást teszünk, hogy szeretet lesz cselekedeteinknek egyedüli rugója, hitünkben nem tántorgunk, reménységünkben, mely te benned van, soha meg nem fogyatkozunk; s hogy mindezeket megtarthassuk, hogy az elkezdett jót el is végezhessek, dicsőítsd meg, oh Isten! a te erődet a mi erőtlenségünkben; add nekünk Szent Lelkedet, közelebből is a kenyér és bor szent jeleinek vitelére is teremts bennünk új szívet és lelket, hogy a szeretet asztalának méltó vendégei lehessünk, a Jézus nevében kérünk. Mi Atyánk stb.

Közben mondandó imák.

a) A gyülekezet férfaival.

«*Sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak.*» Mindenható Isten! add nekünk az erőnek és kegyelemnek lelkét, hogy a ránk bizottakban hiven eljárva, érdemesek legyünk választott hiveid közé soroltatni; e végre tégy állhatatosokká a hitben, szeretetben és reménységben, s valamint te egy vagy, tégy minket is egygyé az akaratban s minden jónak és hasznosnak cselekvésében, hogy így: «*a nemes harczot megharczolván, futásunkat elvégezvén, elnyerhessük egykor az igazaknak koronáját.*» Amen.

b) Az ifjúsággal.

«*Minden bölcsességnek kezdete az Urnak félelme.*» Mi Urunk, Istenünk! tégy minket, kérünk, a te félelmedben bölcsekké, hogy hitünk mellé ragasszunk jóságos cselekedetet, a jó cselekedet mellé tudományt, a tudomány mellé mértékletességet, a mértékletesség mellé türeést, a türeés mellé isteni tiszteletet s az isteni tisztelet mellé atyafiakhoz hajlandó szívet, e mellé pedig szeretetet. Ezekben áll az igaz bölcsesség, ezek visznek Jézus igaz ismeretére. Amen.

c) A gyülekezet nőivel.

«*Minden őrzésnek felette megőrizzed a te szívedet, mert abból származnak az élet cselekedetei.*» Jó Atyánk! Istenünk! add nekünk a vigyázat lelkét, hogy hiv őrei legyünk legdrágább kincsünknek s szívünk tisztaságával kedvességet nyerjünk te előtted; e végre tégy állhatatosokká, hogy a te tiszteletedben szorgalmatosok legyünk, a hitet, a szeretetet, a békességes türeést és a szelidséget mindenkor megőrizzük s csak azokról gondoskodjunk, a melyek kedvesek te előtted és szent Fiad előtt. Amen.

Jertek Atyámfiai! mielőtt e szent hajlékból eltávoznánk, még egyszer adjunk hálát Istennek testi és lelki jótéteményeiért s imádkozván mondjuk ezeket:

Testi és lelki javaink adója, mennyei Atyánk! Boldogok vagyunk, hogy a szeretet asztalánál megjelenvén, áldásaiban részesülhettünk. Ugy tetszik, mintha megigazultunk volna, mintha e pillanatban új életet kezdenénk.

Oh Isten! legyen neked hála keblünk e magasztaltságáért; tedd

azt, kérünk, állandóvá egész életünkre. Őrizd meg erkölcsünk tisztaságát minden szeplőtől, elveinkben megtántorodni ne hagyj, jellemünket a kísértetek ellen szilárdítsd meg. Tégy egyen-egyen a te élő templomiddá, neveld bennünk a hitet, reményt és szeretetet, hogy feleljünk meg isteni származásunknak s tetteink hirdessék, hogy a te gyermekeid vagyunk.

Atyánk, Istenünk! a midőn testi és lelki áldásaid elsorolásában szent házádban imádkozva boldogoknak valljuk magunkat: megemlékezünk azokról is, a kik betegség vagy más körülmények miatt nem jelenhettek meg e szent hajlékban s nem vehettek részt vendégségünkben. Te látod, mennyire vágytak volna ők is velünk együtt imádkozni te hozzád! oh enyhítsd az ő lelkök éhségét és szomjuságát jóságod édeségeivel! Add vissza nekik az elvesztett egészséget, gyógyíts meg minden testi és lelki beteget. A hitetleneket és vallástalanokat pedig döbentsd meg szivökben s értesd meg velök, hogy rajtad kívül, oh erős Isten! hasztalan keresnek maguknak segílyt, nyugalmat és békességet.

Atyánk, Istenünk! Légy mi velünk életben és halálban. Az árváknak és özvegyeknek viseld gondját, a hontalanoknak adj szabadságot s megpihenést.

Áldásod legyen vitézkedő anyaszentegyházadon, ennek egyes tagjain s a családokon. Áldd meg hazánkat és nemzetünket. Virágoztasd az iskolákat s minden üdvös társulatot. Kegyelmed maradjon mindnyájunkkal. Mi Atyánk stb.

Z á r b e s z é d.

Menjetek el békességgel Ur Istennek áldottai! Őrizzétek meg kebleiteknek tisztaságát; legyetek állhatatosok jóra való önelhatározástokban; a hit, remény és szeretet, melyekre Jézus példája ma is emlékeztetett, ékesitse külső és belső életeteket, s annak áldott magvai teremjék meg számatokra a földi boldogságot és égi üdvet. Amen.

VIII.

Ugyan őszi urvacsoraosztáskor 1870-ben.

(Vonatközással az év természeti csapásaira és a porosz-francia háborúra.)

«Áldjad én lelkem az Urat és el ne felejtkezz semmi jótéteményiről.» Im e szavakban tör ki a zsoltáriró kegyes király, midőn Izraelnek és saját magának sorsán elmerengve, mindenütt és mindenben Isten jósága, szeretete és áldásai nyilvános jeleivel találkozik. Jertek Atyámfiái! vegyük el a szót a kegyes király ajkairól s kiáltsuk mi is a hálaadás ez ünnepén: *Áldjad én lelkem az Urat és el ne felejtkezz semmi jótéteményiről!* Bizonyára szent Dávidnak

sem volt több oka dicsérni Istent s áldani jótéteményiért, mint nekünk van, ha mint ő, mi is feljül tudunk emelkedni az érzékiségen, fel azon lelki magaslatra, honnan nemcsak az eseményeket, de azokat intéző Gondviselést is belátjuk, megismerjük és figyelmünkre méltatjuk. Igen! nekünk szintén sok okunk van arra, hogy Isten dicsőítésére megnyissuk ajkainkat s áldjuk őt, ki minket jóvoltával naponta megáld. Én csak a legközelebbieket említem meg, kezdve a természet áldásain.

Irva van Keresztény Atyámfiak! hogy minekutána az özönvizből megszabadult Noé az Urnak oltárt épített s azon hálaáldozatát bemutatta, monda az Ur a maga szívében: *«Nem átkozom meg többé a földet az emberért, jóllehet az ember szívének gondolatja gonosz, az ő ifjúságától fogva. És többé el nem veszem mind az élő állatokat, a mint most cselekedtem. Ennek utána míg a föld léssen, vetés és aratás, hideg és meleg, nyár és tél, a nap és éjszaka meg nem szünnék.»* S hála, oh ezer hála érte! özönvizhez hasonló általános pusztulás többé nem érte a földet s rajta élő emberi nemet; de egyes vidékek, egyének és községek bizony nem egyszer ki voltak téve azóta is a természet duló elemeinek. Különösen ez év, egyike vala Atyámfiak! a legrendkívüliebbeknek. Mintha a nagyszerűségek korszakát élnők, a természet csapásai is nagyszerűbbek most, mint ezelőtt. Avagy ki ért közületek oly iszonyu vizáradásokat, annyi tűzvészt és jégverést, mint a minőkről ez évben hallottunk, olvastunk és értesültünk? Valóban, ez év emlékezetesebb marad azon szerencsétlenségekért, melyeket a természet okozott, mint az áldásokért, melyeket hozott. S ha könnyöradományok nem enyhíték az inségre jutottak siralmas sorsát, ugy alkalmasint hallhatóbb volna földrészünkön a siralom *«jaj»*-kiáltása, mint az öröm ujjongása.

Nem azért hozám fel ezeket, Keresztény Atyámfiak! hogy általok megzavarjam a ti ünnepi örömeteket, mert nekünk e tekintetben nincs okunk a keserűségre. Ellenkezőleg, hálával tartozunk Istennek, hogy minket — városunkat és környékét — nagyobb csapásoktól megkímélt, határunkon nem törte el a kenyér botját, tűz és víz nem emésztette meg lakhelyeinket s ha az idő járását tekintve van is kívánni valónk: mindazáltal megoltalmazott attól, hogy a mások könnyöretére szoruljunk. Igen, mentől rendkívüliebbek valának ez évben az elemi csapások: nekünk annál elevenebben

kell éreznünk az Istennek hozzánk való jóságát és szeretetét s annál hálateljesebben kell Istenhez felkiáltanunk a természet ideai áldásaiért: *Áldjad én lelkem az Urat és el ne felejtkezz semmi jótéteményiről.*

Azonban az embernek, Keresztény Atyámfiai! nemcsak a természet, hanem — a mi fájdalmasabb — sokszor saját embertársa legnagyobb ellensége. Hiába hangzott el az Ur Jézus születésekor a mennyei szózat: *«Békesség e földön és az emberekhez jóakarattal»*, mert a hiuság és nagyravágyás, irigykedés és féltékenység, boszuvágy és haragra lobbanás vagy éppen szeszély embert emberrel, családot családdal, népet néppel szembe állít s egyiket a másikra ingerli, hogy mint fenevadak tépjék és marczangolják, öljék és gyilkolják egymást. Ne, oh ne dicsekedjete még fajunk mivelttségével! Hát mivelttség-e, a mi most nyugaton, Európa legmiveltsebbnek tartott két nemzete között történik? Mivelttség-e a békés polgárok nyugalmát felzavarni, őket munkájuktól elvonni, hajlék nélküli földönfutókká tenni? Mivelttség-e a szegény földműves iparát semmivé tenni, száguldó lovak patkóival, haláltszóró ágyuk kerekeivel a föld termését elgázolni? Mivelttség-e falukat és városokat romokba dönteni, századok múkincseit prédára hányni s dicsőséget keresni abban, ha egymásnak néhány perc alatt évtizedekre szolgáló kárt és romlást szerzünk? Mivelttség-e ezereket lemészárolni, egy nemzedéket kipusztítani, milliókat juttatni árvaságra, özvegységre és koldusbotra? Ha ez mivelttség Atyámfiai! úgy az emberiség akkor volt legmiveltsebb, mikor barbár állapotát élte, és egészen alaptalanul vádolnak minket és más népeket éppen azok, a kiknek mivelttsége most a leghallatlanabb barbárságban nyilvánkozik.

De mit tartozik mindez ránk s mit tartozik különösen ez alkalomhoz? mondani fogjátok talán. Megbocsássatok Keresztény Atyámfiai! de én azt hiszem, hogy a miről kereskedő és iparos, ügyvéd és orvos, hivatalnok és művész, szóval: minden ember beszél, a mi ma ugyszólván a közbeszéd általános tárgya, arról a papnak is szabad, sőt kötelessége beszélni. S én nem czél nélkül fordítottam figyelmeteket e pillanatban a háboru iszonyaira; ellenkezőleg, az Isten iránti hála szent érzelmeit akarom bennetek ez által is felébreszteni, nevelni és fokozni. Igen, a gondolat, hogy mig Európa szívében a háboru furiái dúlnak, édes hazánkban a

béke angyala háborítlan nyugalmat enged élveznünk; míg amott a toll és tő, a véső és furó, az ásó és kapa, a sing és mérő serpenyő, szóval: minden műszer vivó, szuró, lövő fegyverré s golyóvá változott, közöttünk kiki csendben folytathatja mesterségét s dolgainak utána láthat, azt hiszem, Keresztény Atyámfiai! ez méltó ok arra, hogy hálával emlitsük Isten nevét s polgári életünkre vonatkozólag is így kiálthassunk fel: *Áldjad én lelkem az Urat s el ne felejtkezz semmi jótéteményiről.*

Mindazáltal bármily fontos okok legyenek is a természet áldásai és polgári életünk nyugalma arra, hogy azok minket Isten iránti hála buzditsanak: itt még nem állapodhatunk meg. Oh, Atyámfiai! a sors kereke gyorsan forog s jöhet idő, midőn a természet csapásai minket érnek, a háboru vészei minket sujtolnak. Mi marad ekkor számunkra, a mi Isten iránti hála buzditson? Ekkor is megmarad, Keresztény Atyámfiai! a legnagyobb és legfontosabb, mit sem idő, sem emberek el nem vehetnek; megmarad hitünk, a mi nyomoruságaink közepette enyhet, csalódásainkban vigaszt, fájdalmunkban gyógyírt csepegtet szivünkbe s még a halál völgyének árnyékában is kétségbeeséssel küzködő lelkünknek megmutatja az utat a szabadulásra, rámutat arra, e ki feljül áll a változásokon, sőt a ki maga intézi égen és földön a változásokat. S midőn őt, az Istent megtaláltuk, midőn gondolatinkkal hozzá felemelkedtünk, midőn atyai színe elé borultunk: jöhet vész és vihar, tombolhat harc és háboru, lehetünk szerencsések vagy szerencsétlenek, minden körülmények között nyugodt kebellet állunk meg előtte s elmondhatjuk: *Áldjad én lelkem az Urat és el ne felejtkezz sok jótéteményiről.*

Igen, Atyámfiai! nemcsak a jó, hanem a balsorsban is Isten a mi oltalmunk, paizsunk és kövárunk. Erről nem szabad soha megfeledkeznünk, de nem szabad különösen most, midőn egy olyan emlék előtt állunk, mely az Isten iránti hálát és szeretetet kell hogy bennünk megerősítse. Ime ez előttünk megterített szent asztalt a kereszten elvérzett Ur Jézus dicső szelleme sugározza körül. Közelithetnétek-e ti ehez, ha nem éreznétek magatokban erőt és kedvet e szellemi sugarakat saját éltetek által visszatükrözni? Közelithetnétek-e ehez, ha nem volna bennetek akarat követni annak példáját, kit ti Uratoknak és mesterteknek neveztek? Bizony e szent asztal közelében át meg áthatva kell éreznünk magunkat

az Ur Jézus dicső szelleme által, nehogy ránk is találjanak a próféta súlyos szavai: «*E nemzetség én hozzám csak szájjal közelget, és ajakával tisztel engemet: szive pedig én tőlem távol van.*» E szent asztal közelében, szivünket kell áldozatul adni Istennek és az ő szent Fiának, hogy mi is Isten fiai és gyermekei lehessünk. Oh jertek annakokáért az áldozatra, jertek, tegyük meg arra az első lépést, a bűnbánatot —

Imádkozzunk:

Isten! lelkünk hálaérzetével borulunk le színed előtt; magasztalunk tégedet s hirdetjük jóvöltidat, melyekkel dicsővé titted magadat teremtményid előtt.

Oh Uram! mily nagyok és megszámlálhatlanok a te jótéteményid. Az ég és föld rakva jóságod jeleivel. A nap éltető sugaraiban s esőcseppekben, a csillagok fényében és a tenger habjain, a felhők futásában s a föld páragózének fölemelkedésében hatalmad nyilatkozik, szereteted tündöklik.

Jóságodat és szeretetedet hirdeti nekünk az egész természet, melynek kebelén eledelt készítettel számunkra ez évben is; jóságodat s szeretetedet hirdeti polgári életünk, melynek békéjét és nyugalmit nem engedted megzavartatni; de jóságodat és szeretetedet hirdeti mindenek felett az a kegyelem, mely szerint szent Fiad, az Úr Jézus által részeivé tettél a keresztény vallásnak, melyben jó és balsors között, szerencsés és szerencsétlen állapotinkban feltaláljuk boldogságunkat, a lélek nyugalmit és szivünk állandó békéjét.

Uram! légy áldva, légy magasztalva mindezekért. Légy áldva és magasztalva még a csapásokért is, melyekkel ottan-ottan meglátogatsz, mert azok is atyai szereteted jelei s általok is javunkat eszközöd, tökéletesedésünket munkálad. Avagy mikor érte nagyobb csapás emberi nemünket, mint midőn a te felkentéd, az igazságnak és ártatlanságnak megtestesülése, Jézus, gonosz kezek által a kereszten elvérzett? s im még ez áldozat is áldásnak lön kútfejévé, halála az életnek legnagyobb tanító mesterévé!

Mi Urunk, Istenünk! ez áldozat emléke áll előttünk most is. Itt e megterített szent asztal kenyere és bora arra emlékeztetnek minket, hogy a te Fiad kész volt érettünk megtöretni testét és kiontatni vérét; kész volt az igazságot halálával megpecsételni.

De e szent asztal egyszersmind vizsgáló bíró is, mely tőlünk is számot kér: mi módon sáfarkodtunk a nekünk adott tálentomokkal? Ha vajjon megbecsültük-e a te áldásodat vagy visszaéltünk azokkal, haszon helyett kárt szerezvén magunknak és másoknak?

Isten, irgalom Istene! ne feddj meg, ha számadásunk tán hiányos s nem oly tiszta, mint te kívánnád; ne feddj meg, ha nem tudtunk eléggé vigyázni magunkra s az erény diszkoszorúja helyett ismét a szivünkben levő büntudat szuró tövisével jelentünk meg az áldozatra.

Ime e pillanatban ébredni kezdünk, újra látjuk, mit mulasztottunk el és mit kell megtennünk, hogy méltók legyünk ahoz, kit példaadónkká tettél. E pillanatban készek vagyunk levetkezni az ó embert, készek

felöltözni az erény menyegzői ruháját, hogy méltóképpen jelenhessünk meg ránk várakozó Urunk asztalánál.

Jó Isten, szerető Atyánk! fogadd kedvesen akaratumk e jóra való önelhatározását: a multért bocsáss meg, a jelenre biztass s a jövőre áldj meg. Jézus nevében, kérünk, hallgass meg. Mi Atyánk stb.

Közben mondandó imák.

a) A gyülekezet férfialal.

«Én vagyok az életnek ama kenyere, a ki én hozzám jő, meg nem éhezik és a ki hiszen én bennem, meg nem szomjazik.» A nagy mesternek e szavait engedd hiven megőriznünk szivünkben, oh szent Isten! hogy világi dolgaink és foglalatosságaink között se felejtkezzünk meg szent vallásunkról és annak igazságairól. Cselekedd, hogy ne csak ajkainkon hordozzuk, de megvalósítani is igyekezzünk azokat az eszméket, melyeknek terjesztésére hivatva vagyunk: «hogy így mások is látván a mi jócselekedeteinket, dicsősötsenek téged, mennyei Atyánkat». Amen.

b) Az ifjúsággal.

«Nemcsak kenyérrel él az ember, hanem Istennek minden igéjével, mely az ő szájából származik.» A nagy mester e szavait engedd megértenünk, szent Isten! édes Atyánk! hogy ne csak a testi jókért, hanem a szellem kincseiért is örömmel fáradozzunk. Taníts meg türni és nélkülözni, kevéssel megelégedni és sokra igyekezni, hogy egykor mi is meghallhassuk: «Boldog szolga, kit az ő ura talál az ő tiszte szerint cselekedni». Amen.

c) A gyülekezet nőivel.

«Boldog ember, a ki eendik kenyeret az Isten országában.» A nagy mester e szavait tartsd szüntelen elménkben, édes Atyánk! hogy a midőn egünk beborul s szivünkre búbánat és fájdalom nehezedik, midőn keblünk reményvirágai elhervadnak, a vallásban akkor is megtaláljuk azt a boldogságot, melytől sem idő, sem emberek meg nem foszthatnak. Tarts meg a te félelmedben, hogy ez által mi is megtartassunk s beteljük rajtunk az ígélet: «Bizzál leányom, a te hited megtart téged». Amen.

Hálával kezdettük, hálával végezzük ünnepszentelésünket:

Felséges Isten! Atyánk a Jézusban! Hogyan áldjunk, miként magasztaljunk téged megszámlálhatlan jótéteményidért, közelebbről azon kegyelemért, melyben minket ez alkalommal is részeltettél, hogy szent házában megjelenhettünk s vendégei lehettünk a szeretet szent vendégségének?

Bizony, ha angyaloknak nyelvével birnánk is, még akkor sem tudnánk téged méltóképpen magasztalni: mennyivel kevesebbé igy, midőn avval nem birunk s minden a mit szólunk vagy gondolunk, csak földi ember szava és gyarló gondolat.

De nem is kívánsz te itt tőlünk többet, mint azt, hogy földi rendeltetésünket betöltsük; majd ha angyalid közé jutunk, akkor mi is azok módja szerint imádunk tégedet. Most kedvesen veszed tőlünk — hiszszük — az áldozatot, a mit mint emberek emberi tökéletesség szerint tudunk előtted felmutatni.

S vajha bár ezt birnók igazán teljesíteni! Vajha hiven megfelelnénk kötelességeinknek, melyek által méltó lesz ugy hozzád, mint illő hozzánk a mi imádságunk.

Atyánk, Istenünk! Azért adtad számunkra ez óra szent alkalmát s örömét is, hogy lélekben hozzád emelkedve, átlássuk rendeltetésünket s annak megfelelni szent Fiad példájából erőt merítsünk. Adjad, hogy a mit kerestünk, legyen megtalálva. Neveld bennünk a hitet, reményt és szeretetet. Tégy kitartókká kötelességeinkben, hogy mint családtagok, annak jóllétét, mint honfiak és honleányok a haza boldogságát, mint keresztények az anyaszentegyház dicsőségét tehetségünk szerint mozgítsuk elő. Ne legyen közöttünk senki, a kit a mulasztásokért önmaga vagy mások részéről szemrehányás, vád és pirontság érhet. Tégy mindnyájunkat az erény és igazság, a szeretet és jószág élő templomává, hogy ne csak e falak között, hanem künn az életben is dicsőíttessék általunk a te neved.

De oh Uram! mi nemcsak magunkért, hanem másokért is imádkozunk, mert erre tanított minket szent Fiad. Imádkozunk betégekért: adj nekik könnyebbülést; az özvegyekért és árvákért, a kiknek sorsa bizony mostoha: légy gyámoluk és atyjok; a titkosan szenvedőkért, kik könnyhullatással eszik kenyeröket: vidámitsd meg szivöket; a méltatlanul szenvedő foglyokért: szabadítsd meg őket; imádkozunk a bűnösökért is: jobbitsd meg őket; imádkozunk hazánkért és nemzetünkért: tartsd meg külső békéjét és segítsd belső jólétre; királyunkért és az uralkodó családért: áldd meg őket hosszas boldog országlással; városunkért és lakóiért: segítsd meg minden törekvésökben; oskoláinkért és az ifjúságért: tartsd fenn ezekben az igaz tudományt és jó erkölcsöket; anyaszentegyházunkért és az egész emberiségért: vidd elébb mindkettőt a tökéletesség útján. Hallgass meg. Mi Atyánk stb.

B e z á r ó b e s z é d .

Legyen áldott Isten, ki nekünk e napot adta! legyetek áldva Istentől ti, kik ezt hálaadástokkal megszenteltétek. Az Ur legyen őriző pásztorunk künn és benn. Amen.

IX.

Ugyan őszi urvacsora-osztáskor 1873-ban.

(Alkalmazással az ez évben dult cholérára.)

«Mivel fizessek az Urnak, minden én hozzám való jótéteményiért? A szabadulásért való hálaadásnak poharát veszem és az Urnak nevét hívom segítségül. Az én fogadásimot megadom az Urnak majd az ő egész népe előtt» — a királyi dalnok e szavait, Keresztény Atyámfiai! méltóbban alig vehetnők ajkainkra, mint most, midőn nemcsak az elvett testi jókért, egy év áldásaiért, hanem testi életünk megtartásáért is különös hála kell buzdulnunk Isten iránt. Emlékezzünk csak vissza, mily aggodalmak között töltöttük az egész nyarat! Mintha folytonosan háboruban, az ellenség golyói előtt állottunk volna: ugy voltunk az iszonyu járvány tartama alatt, mely ez évben országunkkal együtt városunkat is meglátogatta s kiszegzett öldöklő nyilát csak a napokban eresztette le, irtó hadjáratát csak közelebbről szüntette meg. Emlékezzünk csak vissza, mily aggodalmak között éltünk! Mikor reggel felkeltünk, nem tudtuk, vajjon érvük-e a delet és estvét, s ha estve álomra hajtottuk fejünket, nem voltunk bizonyosok, vajjon lesz-e abból ébredésünk, lesz-e több reggelünk? Minden óra, sőt mondhatni minden perc meg volt keserítve a halál gondolatától, s ha magunk és családunk netán ment is volt a járványtól: szomszédaink, jó emberink, barátink és rokonink gyásza és vesztesége mellett maradhattunk volna-e illetetlenül? Lehet-e valaki, a kit az országban elpusztult több mint 100,000 halott közül egy se érdekelne, a ki annyi családnak gyászából semmi részt ne venne? S ime ennyi veszély és csapás között is mi Isten különös kegyelméből megmaradtunk, élünk, dolgozhatunk és imádkozhatunk. Avagy nem méltó-e, hogy a szabadulásért való hálaadás poharát felvegyük és az Urnak nevét a királyi dalnokkal mi is segítségül hívjuk?

Azonban ez csak egyik s mondhatni könnyebb részét teszi annak, mire a szent író után ez alkalommal is felhiva érezhetjük magunkat; mert Istennek hálaát adni s az ő nevét segítségül hívni, magában véve szinte nem több az «Uram!» «Uram!» kiáltásnál, melyről Jézus azt mondotta, hogy avval nem juthatni menyországba; jóllehet napjainkban elegen vannak, nem kell

lámpással keresni az olyanokat, kik ennyit sem tesznek, kik nem birván feljülemelkedni az érzéki világ földhöz szorító kapcsain, vagy beteges elmék hamis tudományi tételein, hiábanvalóságnak, ábrándos önámitásnak tartják a lélek magasb szárnyalását s főleg egy felsőbb hatalom előtt meghajlását, abban a meggyőződésben, hogy evvel magukra nézve megnyugtató kötelességet teljesítettek. Oh pedig mi sokszor át kell látnunk életünk folyamában, hogy a vallás az egyetlen alap, melyen mint a kősziklán épült ház, lelkünk a sors minden változásai között megtarthatja épségét és nyugodalmát; mi sokszor el kell ismernünk, hogy egy szivből feltörő sohajban, egy kegyes gondolatban vagy istenes szóban, mely a föld gondjaitól elvonva Istenhez vezet, a legszebb tudomány nyilatkozik; mi sokszor lehet tapasztalnunk: *«hogy a miképpen a viasz elolvad a tűz előtt, azonképen elvesznek a hitetlenek, de a hívőknek mindenek lehetségesek.»*

A zsoltáriró, ugyanis, még egy más dolgot is kötelességünk ké tesz: *«hogy a mi fogadásinkat adjuk meg az Urnak az ő egész népe előtt.»* Igen, Atyámfiai! ezt tennünk kell, mert minden embernek vannak fogadásai, van erkölcsi tartozása, melyek teljesítése annyival inkább kötelesség, mert attól függ mind a közjó, mind magunk boldogsága. A gyermek, ki szülőit nem tiszteli, s a szülő, ki nem gondoskodik gyermekei neveltetéséről, a férj, midőn koczkára teszi a rábizott család szerencsáját és a nő, midőn szenvedélyeinek és szeszélyeinek feláldozza a ház békéjét; a hivatalnok, ha elferdíti a védelmébe ajánlott igazságot és a katona, ha elhagyja zászlóját; a király sanyargatván népét és a nép áruba bocsátván a törvényt és jogot: szóval, ha valaki nem teszi azt, a mit tennie kellene s olyakat cselekszik, a miket cselekednie nem illő, nem szabad — egyformán nem adja meg fogadását az Urnak s ez által egy-egy akadályt gördít az emberiség jóllétének különben is lassan és nehezen haladó folyama elébe. Hát az egymás ellen törekvés, a bizalmatlanság, az önzés, a hiuság és a szerencsétlenség annyi más testvéreinek gyászos következményeit emlitem-e? Említenem kell Atyámfiai! mert e szent asztal, melynek vendégei kívánunk lenni, a szent jelek, melyek a Krisztus megtöretett testére és kiontatott vérére emlékeztetnek és a pillanat, melyben az égnek harmatával óhajtjuk megnyihitni szomju lelkünket — mind, mind azt kívánják, hogy számot vessünk magunkkal: ha vajjon mi ment-

tek vagyunk-e hasonló vádaktól? ha vajjon mi megadtuk-e fogadásunkat az Urnak az ő egész népe előtt; azaz: tudtunk-e hitünknek a jó cselekedetekben külsőleg is életet adni, mint Jézus, ki a szeretetért, melyet az emberiség iránt keblében táplált, a tudományért, melyet Isten és emberek előtt vallott, az igazságért a melyet hirdetett, kész volt élni és halni?!... Oh ha megnyugtató feleleteket nyerhetnénk mindezekre szivünktől! Oh ha pirulás nélkül tekinthetnénk vissza multunkra s így szólhatnánk az apostollal: *«abban gyakoroltam magamat, hogy botránkozás nélkül való lelkiismeretem legyen mind Isten, mind emberek előtt!»* Oh ha csak egy kis szikráját éreznők keblünkben annak a szellemtűznek, melynek lángját és melegét Jézus kimutatta, hogy az ő példáját követve, elmondhassuk mi is: *«Atyám, a munkát, a melyet rám bízta, elvégeztem!»* Ebben legyen hát, Keresztény Atyámfiak! a mi foglalkozásunk; bánjuk meg hibáinkat, kötelességeinket teljesítsük hiven, magunk jóra való elhatározása legyen komoly. Ezek legyenek a lépcsők, melyeken oda emelkedhetünk, hol Istenhez való rokonságunknál fogva állanunk kell. Jézus Krisztusnak dicső emléke újulván meg most is emlékünkből, újuljon meg az ő követésére serkentő erő és buzgóság is.

Imádkozzunk:

Nagy Isten! kinek hatalmát és bölcsességét hirdeti a kiterjesztett erősség s jóságáról bizonyosságot tesz az emberiség földi élete: hálát adunk neked jóvoltidért, melyekkel közelebbről is megdicsőítetted magadat. Uram! kezedben van életünk s minden pillanatért neked tartozunk köszönettel. Mélyen érezzük ezt főleg most, midőn annyi vész között megtartottál, a járvány fenyegetésétől megszabadítál s evvel számunkra a megtérés és kegyelem idejét meghosszabbítottad.

Légy áldva mindezekért, megtartó Istenünk! Légy áldva a föld minden áldásaiért, de különösen lelkünk javaiért: a hitért, reményért és szeretetért, melyet szent Fiad tudománya irt be szivünkbe.

Oh ha mi e tudományt mindig megbecsültük volna! Oh ha szüntelen ennek fényénél jártunk volna! De avagy dicsekedhetünk-e evvel? Ki az közülünk, a ki elmondhatná: Uram! ítélj meg engemet a te szoros igazságod szerint? Bizony mi nem egyszer vétettünk ellened és a te törvényeid ellen.

És a midőn ezt lelkünk igaz bánatával megismerjük: úgy érezzük, mintha már megbocsátottál volna. Atyánk! legyen nekünk a mi hitünk szerint és segélj, hogy a midőn e szent asztal áldásiban részt veszünk, halljuk meg mi is ama biztató és intő szózatot: bűneid meg vannak bocsátva, menj el és többé ne vétkezz! Ezekre kérünk, hallgass meg. Mi Atyánk stb.

(A többi imák a VII. és VIII. sz. alattiak szerint mondhatók.)

X.

Konfirmációkor.

«Az Ur pedig minden napon szaporítja vala a gyülekezetet azokból, a kik üdvözülendők valának.» A szent könyv e szavaival mutatom be nektek, Keresztény Atyámfiai! ez ifju sereget, mely a válásban közelebbről nyert oktatást s ennek következtében előttetek már letett nyilvános vizsga alapján ma először járul e szent asztalhoz. A mi gyülekezetünkhöz tartoztak ők eddig is; mert mint Pál apostol mondja: «*Ha a törzsök szent, az ágak is szentek*»; mindazáltal csak ma válnak ők annak önálló tagjaivá. E nap rájuk nézve a szent Lélekkel való megkeresztelkedés napja, mely nélkül a vizzel való keresztség alig ér többet annál a váltónál, melynél az aláírás és elfogadás még hiányzik.

Igen, kedves ifjak! elérkezett az idő, melyben a keresztényi hitben, az Ur Jézus tudományában s ezen alapuló unitárius válásban, szülőitek szent vallásában való megerősödésüket az uri szent vacsora felvétele által megpecsételitek. Nemde valami új, valami szokatlan ihlettségi érzés fogja el szíveteket, melynek nem tudtok nevet adni? És méltán; lám ti e nappal éltetek egy új korszakába léptek. Ezután már nem fogunk úgy tekinteni, mint értetlen gyermekeket, kik a jó és rossz, a szabad és nem szabad, az igaz és nem igaz között nem tudnak különbséget tenni, hanem mint az egyház önálló tagjait, kik Istennek s kötelességeiteknek, az erénynek és véteteknek, az életnek és halálnak ismeretére jutván, méltók vagytok arra, hogy a kereszténységgel járó jogokban részesüljete. Ti már egy rangban vagytok velünk; azért kell küzdenetek, a miért mi küzdünk s oda igyekeznetek, a hová mi igyekszünk: a tökéletességre.

Azonban nehogy félreértsetek. A mit mondtam, nem azt a szabadságot jelenti, hogy ti tanulni és engedelmeskedni immár senkinek nem tartoztok, hogy törvényetek, akaratotok s vezércsillagtok a kivánság és szeszély. Oh nem, Kedvesim! sőt ellenkezőleg, ezután inkább vigyáznotok kell lépéseitekre, mert a szülői fegyelem a gyermekek növekedésével szűkebb körre szorul, nevelőitek ellenőrző szeme nem lesz mindig rajtatok, ők vágyanak látni lelketek szabadon fejlődő irányát, ti nektek pedig el kell

kezdeni az életben a saját lábatokon járást. De ez válságos változás földi pályáton; mert a serdülő korban már nem ártatlan gyermekjátékok, hanem születő vágyak, élvadó szenvedélyek fognak cselekedeteiteknek irányt adni akarni, s ha megtántorodtok vagy elestek, oh akkor nemcsak ruháitokon fog meglátszani azok foltja, de erkölcsitekben is. S vajjon tudnátok-e engedetlenkedni szülőitek irányában, kik rengő bölcsőitek mellett álmatlanul virasztottak, mint csecsemőket járnai tanítottak, szivetekben a jó és szép érzését fölébresztették s most is szeretettel örködnek szivetek minden dobbanása felett? megtagadhatnátok-e az engedelmességet szerető rokonaitoknak s jövőtök által érdeklődő jó akaróitoknak, holott szent vallástokból éppen most tanultátok meg, hogy szülőiteket szeretni, nekik engedelmeskedni s a jó tanácsot követni kell még akkor is, ha az ellenségtől jőne! És mit mondjak a tudományról, a melynek birtokába jutottatok? Hát elég-e az ismeret, ha nem alkalmazzuk? Kielégít-e a tudomány, ha életbe nem megy át? Bizonyára nem. S ha ti mégis ezt hiszitek, oh akkor én igen szerencsétlen tanítótok voltam; mert nem birtam felkölteni bennetek a többet tanulás és a tovább törekvés vágyát, hogy olvassátok szorgalmasan az evangeliumot, vigyétek át a vallást az életbe s a szent dolgokban legyetek foglalatosok. De én nem vagyok elcsüggedve. Ti jók voltatok s még jobbak lesztek. E reményem a ti szépre és jóra fogékony lelketekben gyökeredzik, mely örömet megad nekem az Ur, kinek munkáját bennetek elvégezni hiven törekedtem.

Igen, kedves ifjak! másoktól függni, engedelmeskedni és tanulni kell nektek ezután is, csak hogy — és ezt jól megjegyezzétek — másoktól való függésetek nem lesz többé az Istentől való függés érzése nélkül; engedelmességet csak az erkölcs határai között s szabad akaratotok tisztelete mellett kívánhatnak tőletek még szülőitek is s a tanulásban mindig szem előtt kell tartanotok ezt: *«az Istennek félelme minden bölcsességnek kezdete»*.

De hogy szóljak értelmetekhez és felfogástokhoz alkalmazottabban.

Tegyük fel: valaki titeket ígéret vagy fenyegetés által, sima beszéddel vagy alattomos úton az erény kigunyolására, az igazság megvetésére, az Istenben való hit és bizalom szivetekből kiszakasztására kíván ösztönözni — talán engedtek e kísérteteknek?

Ez eddig lehetséges lett volna, mert jóról és rosztól nem lehetett tiszta fogalmatok; de most ismeritek Istent s tudjátok, hogy inkább neki, mint az embereknek kell szolgálnunk, mert az irás szerint: *«Mit használ, ha valaki az egész világot megnyeri, de lelkét elveszti?»* most már ismeritek Jézust s tudjátok, hogy ő kész volt az igazságért életét is feláldozni; most megismertétek ama két nagy parancsolatot: *«Szeressed az Istent és szeressed felebarátodat mint tenmagadat»* s tudjátok, hogy ezeknek teljesítésétől függ szívetek nyugalma és békéje; — most, kedves ifjak! nem lehet, nem szabad ingadoznotok, s legyen bár tulajdon szülőtök, testvéreitek vagy barátotok, a ki titeket önzőleg rosztól akarna csábítani, így kell Jézussal szólanotok: *«Nem tudjátok-e, hogy azokban kell nekem foglalatosnak lennem, melyek az én Atyámnak dolgai?»* és ismét: *«Távozz el sátán, mert meg van írva: a te Uradat Istenedet imádjad és csak őt szolgáljad».*

De tán igen sötét képet állítottam elétek, kedves ifjak! ott is ellenséget mutatva, hol nincs. Valóban nincs s én ezt örömmel vallom meg. Ti szülőitek, testvéreitek és barátaitok részéről nem tarthattok veszélytől, mert azok szeretnek, javatokat munkálják s oly példával járnak előttem, a melyet bátran követhettek. Ámde a társadalmi viszonyok változhatnak. Ki tudja mi sors vár rátok? Nincs-e közöttetek már is árva? Vajjon mellettetek lesznek-e csak egy év múlva is azok, kiknek látása nektek öröm s kiknek tanácsán járni boldogság? Ki ad ezekre biztos feleletet? Senki, mert a jövő titkait Isten egyedül magának tartotta. És kiméljen meg bár Isten titeket szomorú változásoktól, élvezétek még hosszasan azok társaságát, kiknek körében ártatlanságtok éveit minden veszélytől mentten folytattok el eddig, végre is eljő az idő, midőn ti is kiléptek az életbe, hol egyik talán örömmel és vidámsággal, a másik bánattal és könnyhullatással, egyik fénynyel és pompával, a másik inséggel és nyomorral, egyik rokonérzelmekkel és szeretettel, a másik rosztól és gyűlöléssel fog találkozni, a melyek egyformán próbára tesznek; mert nem kisebb feladat a szerencsében el nem kevélyedni, mint a szerencsétlenségben el nem csüggedni: oh mondjátok meg, ki véd meg akkor? mi menti meg az élet zajgó hullámain hánykodó sajkákat elsüllyedéstől? mi tart fenn jó és balszerencsében, hogy meg ne törjete, hogy az erény és véték közt levő keskeny pallón az egyensúlyt el ne veszítsétek? mi más,

mint a vallás, ez a szív szent birtoka, ez az ereklye, ez a bűvös talizmán, melytől elfordul a kísértés és a szenvedés megenyhül, mely az erényt védi és a bűnnek büntetését elébb-utóbb megadja, mely megszenteli az örömet és elveszi a halál gyötrő félelmét.

Ugyanazért engedjétek, hogy e szent alkalommal kössem még egyszer szívetekre a vallást, melynek igazságait már ismeritek. De a mint már érintém, azt sehogyszé gondoljátok, hogy ti már mindent megtanultatok. Legyetek buzgók ennekutána is az Ur hajlékának meglátogatásában; hallgassátok szorgalmasan az evangéliom tanításait, a melyeket mi a ti lelki épületekre sok fáradság után s gyakran nagy önfeláldozással, de Istenben való igaz örömmel hirdetünk; gyakoroljátok a szeretetet, hogy ennek alapján jöjjön el, a miért naponta imádkozunk, Istennek országa; tartsátok meg a hitet, mely a sors változásainak kedvezőtlen érintésén felülemel, melyet az Ur Jézus tulajdon vérével szentelt meg, ragaszkodjatok az egyházhoz, melyet elődeitek szent örökségképpen hagytak nektek s azért tenni és áldozni mindenkor legyetek készen; teljesítsétek lelkiismeretesen kötelességeiteket, melyek rátok mint keresztény családtagokra, mint honfiakra és honleányokra az életben várnak. Legyen bizalmatok Istenben és az ő gondviselésében; de ne várjátok az áldást összetett kézzel, hanem legyetek ti is munkások és serények, s ha fáradságotokat nem követi mindig érdemlett siker, ha munkáitoknak nem lesz meg mindenben kívánt jutalma, sőt ha igaz törekvéseitek mellett még szenvednetek is kell, akkor se essetek kétségbe, hanem mondjátok ezt a tűró Jézussal: *«Atyám! legyen meg a te akaratod!»* S végre midőn e földön reményeiteknek már nem lesz több tápláléka, emelkedjetek fel lélekben egy jobb haza hívésére, hol Jézus követői vele együtt élnek s gyönyörüségöknek vége soha nem leszen.

Ily szent feltételek és nemes elhatározások mellett, jertek, pecsételjétek meg vallásos meggyőződéséteket az uri szent vacsora felvétele által. Ti e szent vendégségre képesek és elkészülve vagytok, lelketeket bűn nem terheli; ti nemcsak tudjátok, de érzitek is, hogy: *«boldogok a kiknek szívek tiszta, mert ők Istent meglátják»*. Mégis mielőtt e szent asztalhoz járulnátok, imádkozzatok szívetek ártatlanságával s mondjátok velem együtt:

Isten, mennyei jó Atyánk! szívünk ártatlanságával borulunk eléd e szent asztal közelében, melyhez ma először járulunk. A te jóvol-

tozból eljött az idő, hogy mi is bemutassuk neked lelki áldozatunkat. Eljött az idő, hogy nyilvánosan vallást tegyünk előtted és az emberek előtt a mi hitünkről. Te tudod a mi készülletünket, láttad komoly törekvéseinket, hogy téged egyedül való igaz Istent és a kit elbocsátottál, szent Fiadat megismerni igyekeztünk. Boldogok vagyunk, hogy hitünket az uri szent vacsora által is megpecsételhetjük. Oh adj nekünk e pillanathoz méltó érzéseket; emelj fel rendeltetésünk tiszta tudatára; cselekedd, hogy a midőn az Ur Jézus megtörtetett testének és kiontatott vérének emlékjeleit veszszük, szilárduljon meg bennünk a megismert igazsághoz való ragaszkodás, gyuljon lánggra s égjen kiolthatlanul keblünkben vallásunk szent szerelme. Hallgass meg minket jó Istenünk, az Ur Jézus nevében kérünk. Mi Atyánk stb.

A konfirmáltak imája az urvacsora felvétele után.

«Minden őrzésnek felette megőrizzed a te szivedet, mert abból származnak az élet cselekedetei.» Ez igéket véd ma mélyen lelkünkbe, jó Isten, édes Atyánk! hogy megőrizve a te parancsolatodat, mi is megőrizve legyünk azok által. Add, hogy e nap emléke, ennek fölemelő érzései, mint egy szent árnyék, átkísérjenek az életen s avval a nyugodt lélekkel, avval a benső örömmel és boldogsági öntudattal állhassunk meg előtted e szent asztalnál mindig, a melytől most szívünk és lelkünk át van hatva. Amen.

A gyülekezet imája.

Isten, szerető Atyánk! ki soha el nem fáradsz gondviselésed szent munkájában! Légy szivből magasztalva e gyülekezettől, melyet ma e kis ifju sereggel megsziporitottál. Te örködtél bölcsőjök felett, angyalaid vigyáztak álmaikra és játékaikra; te gyujtottad meg bennök az értelem világát. Oh kire bizhatnók őket most is, mint rád s végnélküli szeretetedre?

A régi patriárkák és kegyes lelkek bizalmával kérünk azért, vedd oltalmadba, vedd atyai szárnyaid alá ezután is őket. Bánj velök ugy, mint a mi gyermekinkkel, de a te választottiddal. Ők ismernek már téged, ők vallást tettek szent nevedről. Ismerik az Ur Jézust, a te szent Fiadat s magokat az ő példája követésére elhatározták. E végre éltek most legelőször uri szent vacsorával. Oh erősítsd meg őket a hitben; neveld keblökben az erény és igazság szeretetét; tedd rendületlenné bennök az isteni félelmet, a mennyei gondviselésben való bizalmat, hogy így az élet minden körülményei között boldogok lehessenek. Láttass velök jó napokat;

világolj előttök a te szent Lelkeddel, hogy soha el ne tévelyedjenek, szívök tisztaságát és ártatlanságát megőrizhessék. Nevelj bennök egyházunknak buzgó tagokat. Testi és lelki áldásod legyen rajtok most és mindörökké. Mi Atyánk stb.

Bezáró beszéd.

A jó Isten, a mi mennyei Atyánk áldása legyen és maradjon e gyülekezeten; legyen és maradjon közelebből rajtatok anya-szentegyházunk ifju seregén. Tartsátok meg a fogadást, a melyet ma tettetek, hogy istenfélő, kegyes és jámbor keresztények fogtok lenni. Legyen világító szövétneketek az élet útain a Krisztus szel-leme. Őt kövessétek, hogy boldogok legyetek itt és az örök életben. Amen.

XI.

Betegnél.

(Ha többen vannak, a helyzethez alkalmazható.)

«Jöjjetek én hozzám mindnyájan, kik megfáradtatok és megterheltettek és én megnyugosztalak titeket.» Igy szól az Ur Jézus, a szenvedők barátja, a betegek orvosa, a megfáradtaknak és megterheltetteknek bátorítója és vigasztalója. E szavakat intézem én is hozzád, szenvedő Atyámfia! Oh mert azok fájdalmas-igazán talál-
nak a te helyzetedhez! Az életnek ugyan számtalan bajai és terhei vannak, s alig hiszem, hogy akadna ember, még a világ szerint legboldogabbak között is, a kinek valami panasza, valami fájdalma ne volna; mindazáltal tagadhatlan, hogy a betegség egyike a leg-súlyosabb kereszteknek, melyeket Isten ottan-ottan vállainkra tesz; mert a mig más bajainkban és nyomoruságainkban legalább küzdhetünk, hogy azokat legyőzzük és elhárítsuk magunkról, itt rendesen a néma szenvedésre, a csendes béketűrésre vagyunk útalva.

Igen, a betegségben a valódi erő leginkább a türelemben, a felgyógyulás reményében nyilatkozik, melyek még a gyógyszerek hatását is fokozzák. De kérдем, lehet-e csak gondolni is türelmet másnál, mint a kinek keblében él a hit és Istenben való bizalom! mint a ki meg van győződve arról, hogy ha Jézus tudományához folyamodik, aggódó lelkének erőt és nyugalmat talál benne? Innen

van, hogy a beteg oly örömet foglalkozik a vallással, oly bizalommal veszi ajkára Isten nevét s jól esik lelkének, ha szenvedéseiben a legnagyobb szenvedő emlékével vigasztalhatja magát, ha az uri szent vacsorával élhet, melyet a halálhoz készülő Jézus az övéi iránti szeretetből élete utolsó estvéjén szerzett s osztott ki búsongó tanítványainak.

Ime, a te óhajtásodra, én is azért vagyok betegágyadnál, szenvedő Atyámfia! hogy tisztem szerint az uri szent vacsorában részesitselek. Oh vajha így szólhatnék hozzád az én Urammal és Mesteremmel: *«Vedd fel a te nyoszolyádat és járj!»* Vajha hatalmam volna arra, hogy fájdalmidat egy intéssel megszüntessem s visszaadjalak a munkakörnek, melyben te oly szorgalmas szoktál lenni; családodnak, mely könyezve áll betegágyad körül s aggódva viraszt álmatlan éjjeid felett! De ha ezt nem is tehetem, bátran biztatni merlek a szent iróval: *«Ne félj, mert az Ur, a ki előtted megyen, veled lesz és nem hagy el téged, sem el nem marad te tőled»*. Benne, az élő Istenben keresem én is bizalmam forrását s hiszem, hogy az ő jóvoltából könyörölni fog rajtad és tieiden, kik buzgó imádsággal fohászkodnak életedért; az élő Istenbe vessed te is reményiségedet s ő a halál völgyének árnyékában is meg fogja világítani lelked bús éjjelét.

E hittel és bizalommal készülj immár a szent vendégséghez; mielőtt azonban az uri szent vacsorában részt vennél, emlékezzél meg a te fogyatkozásidról, melyek által a jó Istent megbánthattad. Oh mert a gyarló ember még boldog és szerencsés állapotában is oly hamar és könnyen teremője ellen támad, mennyivel inkább az, a ki szenved, a kit az Ur nyomorusággal látogat meg s betegséggel ostromoz! Emlékezzél vissza, ha vajjon fájdalmaid között nem feledkeztél-e meg Istenről, nem bántottad-e meg azokat, a kiket szeretsz, és aztán jer, nyugtasd meg lelkedet az imádság által, mely megtisztítja szivedet, megerősíti reményedet s így méltóvá tesz arra, hogy elkészülve vehess részt Jézus Krisztus utolsó vacsorájában. Én ajkaidra adom a szót, imádkozván, mondjuk ezeket:

A mélységből kiált hozzád, oh Uram! a te szenvedő szolgád (szolgáló leányod), kit a reggel búval köszönt és az estve fájdalom közt talál. A betegség, a melynek terhe alatt nyögök, megfogyasztá az én erőmet s már-már hajlandó vagyok felkiáltani: *«Elég immár az én életem»*.

Azonban bár súlyos a kereszt, a melyet hordozni kénytelen vagyok, nem csüggedek el, mert bizom benned és a te szabadításodban, erőnek

és kegyelemnek Istene! E hit és bizalom indít most is arra, hogy megújítsam lelkemben annak emlékét, a ki még halálában is téged dicsőített s a kínos keresztfán is kezeidbe ajánlotta lelkét.

Uram! támogass szent szándékomban erősítő Lelkeddel. Igazsággal nem dicsekszem, mert tudom, hogy bűnös vagyok s nyomorúságimban nem egyszer panasz jött ajkaimra, melylyel megbánthattam azokat, kik mellett szeretettel virasztanak és megbánthattalak tégedet, ki tán a rosztat is lelki javam érdekében bocsátod rám. Oh felejtse el ezeket, mint én elfelejteni igyekszem e pillanat üdveért, melyben veled szent Fiad által egyesülök, minden kínaimat és gyötrelmimet. Egyedül te vagy most lelkem előtt, egyedül szent Fiadra gondolok, midőn az általa szerzettetett uri szent vacsorával kívánok élni. Fogadd kegyelemmel megtörődött szívem buzgó imáját. Oh hallgass meg, adj erőt és életet. Mi Atyánk stb.

Urvacsoravétel után.

«*Légy hiv mind halálig s neked adom az élet koronáját.*» Ez intés és biztatás találjon visszhangra a te lelkedben, szenvedő Atyámfia! S miután teljesíthetted kebled buzgó óhaját, részt vevén az uri szent vacsorában, adj hálát Istennek, hozzá így imádkozván:

Isten, ki nem hagyod el a benned bizókat s még az elesettet is fölemeled: légy dicsőítve szenvedő szolgálótól (szolgáló leányodtól), hogy kérését meghallgattad s mire lelke vágyott, hogy szent Fiad asztalának áldásait élvezhesse, beteljesítetted.

Oh Uram! mivel köszönjem meg neked jóvoltodat, melyet életem minden idejében s most betegségemben is tanusítottál irántam? Érzem, hogy erőtlenebb vagyok, mintsem ezt meghálálhassam. Vajha a szenvedésekben is, a melyekkel meglátogattál, a te atyai kezedre ismernék! Vajha egy pillanatra se esném kétségbe a te gondviselésed felől!

Hozzá fordulok azért ismét kérésemmel: cselekedd, hogy a szent jelekkel élés szolgáljon hitem erősítésére.

Szent Istenem! nem volnék méltó az életre, ha azt mondanám, hogy azt nem szeretem s nem óhajtanám tovább e földön maradni a magam tökélyesbitéseért, azoknak támogatásáért, a kiknek gondját rám bízta. Ezért bizalommal kérlek, hogy muljék el én tőlem e keserű pohár. De másfelől nem volnék hű követője szent Fiadnak, ha nem tudnék vele így imádkozni: «*legyen meg a te szent akaratod!*» Teljes bizalommal teszem le azért kezeidbe az én sorsomat. Oh vedd kedvesen fájdalmas fohászkozásomat. Mi Atyánk stb.

Bezáró beszéd.

A mindenható Istennek, a mi gondviselő Atyánknak oltalmába ajánlak immár szenvedő Atyámfia! Légy jó reménynyel s ne veszítsd el a türelmet, mely a hitnek gyümölcse. «*Ne félj, mert az Ur nem hagyja el az övéit.*»

XII.

Raboknál.

«Menj el, menj be a foglyok közé, a te néped fiaihoz és szólj nekik.» Az Ur lelke által Ezékiel prófétának adott ez intést követve jöttem én hozzátok, szerencsétlen embertársim, kik a törvényt megsértve s a társadalmat megbántva, e börtön sötét falai közt töltitek napjaitokat. Szomorú állapot, a melyben ti vagytok s még szomorubb, ha nem érzitek annak jogos-voltát, ha megátalkodottan, megtérés és javulás szándéka nélkül várjátok az időt, melyben tán megnyílnak börtönötök ajtai s ti ismét szabadok lesztek. Miről szólhatnék azért előttetek ez alkalommal méltóbban, mint a megtérésről, bűneitek megbánásáról vagy az irás szavai szerint a megigazulásról? Ez szándékom. Fogadjátok beszédemet avval a jóakarattal, mely engem abban vezet, ki bennetek most is nem az embert, de a bűnt nem szeretem s nem töletek, hanem elkövetett gonosz cselekedeteitektől fordulok el fájdalommal és szánakozó részvétellel.

Isten az embert szabadságra teremtette s ezt ti is tudjátok, hiszen élveztétek azt. S kérdem, nem voltatok-e boldogok, míg szabadon jártatok-keltetek az emberek között, míg munkálkodtatok s evvel megszerezhettétek magatoknak a mindennapi kenyeret, melyet tán egy szerető család közepette vidáman és békével költöttetek el? Oh miért mondottatok le e szabadságról? Miért hallgattatok a bűn csábító szavaira, mely foglyul ejtett s megfosztott az eddig élvezett örömtől és boldogságtól?

Igen, mert nem akkor lettetek ti foglyok, midőn e börtön falai közé zártak, hanem a mikor bűnbe estetek és gonosz cselekedetekre vetemedtetek. E börtön inkább iskola rátok nézve, hol meg kell tanulnotok azt az igazságot, hogy az embernek a maga szabadságát csak úgy lehet és csak úgy szabad élvezni, hogy avval másnak, a társadalomnak kárt ne csináljon, ezeknek nyugalmát, békéjét fel ne dülja, meg ne háborítsa. S higyjétek meg, hogy nem akkor lesztek ti szabadok, a mikor innen kimentek, hanem a mikor megmenekültök gonosz vágyaitoktól és szenvedélyeitektől, a melyek bűnre csábítottak.

Mindenekelőtt tehát ismerjétek el és bánjátok meg bűneite-

ket, mely nélkül a javulás lehetetlen. Én nem kérdelem: mit vétkeztek? Az a körülmény, hogy itt vagytok, jele hogy ti méltók vagytok az ítéletre. Voltak ugyan idők, midőn az ártatlanokat is börtönbe, sőt máglyára és verpadra hurczolták. Hitünk első bajnokai, az apostolok majdnem mind így vesztették el életüket. Maga az idvezítő ártatlanul szenvedett kinos halált a keresztfán s bizony ma is megeshik, hogy a nagyobb gonosztevők bántatlanul üzik embertelen tetteiket, míg nem egyszer az igaz és becsületes szenved. S én csak örömmnek tartanám, ha ti is avval vigasztalhatnátok magatokat, hogy ártatlanul szenvedtek; mert én nem a fogságért szánlak titeket, melyre, ha gonoszt cselekedtetek, valóban ti magatok tettétek magatokat méltóvá; hanem az elkövetett bűnökért, melyek által meghomályosítottátok magatokon az Isten képét s lehetlenné tettétek azt, hogy embertársaitokkal együtt éljétek, családotokért vele együtt munkálkodjatok és együtt imádkozzatok.

Azonban midőn így magatokat megvizsgáljátok s számotvették eltölt életetekkel: vigyázzatok, ne csaljátok meg magatokat, ne hogy a második tévelygés nagyobb legyen az elsőnél. Az ember hajlandó a maga tetteit szépítgetni s gyakran a bűnös is erényesnek szereti magát nézni és hirdetni. Legyetek inkább szigoruak magatokhoz, mint engedékenyek. Ha valahol, itt van alkalmatok lelketekbe szállni. S ha vétkeiteket megismerve és megbánva, készek vagytok megjavulni, ha a menekülés óráját nem azért várjátok, hogy a szabadsággal élést ott és úgy kezdjétek, a hol és miként végeztétek s rövid időn ismét felhívjátok magatok ellen a törvény szigorát: higyjétek meg, áldani fogjátok a börtönt, mely titeket visszaadott az emberi társaságnak, a melynek különösen napjainkban nem anynyira büntetés, mint inkább javítás a célja.

Valóban, alig van a társadalomban intézmény, a melyen inkább meglátszanék korunk nemes, emberies gondolkozásmódja, mint a börtönrendszeren. Hol eddig az elesett emberek csak kínzással, veréssel találkoztak, ott most szelid, emberséges bánásmódban részesülnek. Ezt látva és tapasztalva nem indul-e meg szívetek, hogy ti is nemesebben gondolkozzatok az életről és annak kötelességeiről, mint eddig tettétek?

De vessetek komolyan számot lelketekkel különösen most, midőn Jézusnak, az igazság nagy mesterének emlékvacsorájában való részvételre hívlak fel titeket. Im e megterített asztal, mely min-

ket az ő halálára emlékeztet, melyen a kenyér és bor az ő ártatlanul megtöretett testét és ártatlanul kiontatott vérét ábrázolják, azt követeli, hogy igazán mepróbáljátok magatokat. Bűnösök vagytok, de ha bűneitek emléke nem úgy áll előttetek, mint egy oltár, mely előtt még most is kedvtelessel hajoltok meg, hanem mint egy hamis bálvány, a melyet már lelketekben széttörtetek, ha készek vagytok a multat igaz bánattal szivből megsiratni, hogy a jelen üdvadó pillanatát élvezhessétek és a jövőnek még örvendhesetek is, ha le tudjátok vetkezni az ő embert az ő gonoszságaival és fel tudjátok öltözni az új embert az ő jóindulatával, szóval: hanem a megátalkodottság, hanem a megtérés foglalkoztatja lelketeket — oh akkor nem rettegek biztatni titeket az Isten irgalmának és kegyelmének ígéretével; akkor ha nem is hirdethetek nektek testi szabadulást, de hirdethetem a lelki szabadulást, mint édes idvezítőnk hirdeté a melléje feszített egyik megtérő gonosztevőnek: *«Te ma velem leszel a paradicsomban!»* Igen, igen; nektek méltó okotok van megdöbbenni e szent asztal közelében, hol még a legártatlanabbnak is eszébe jut a nagy mester önvallomása, midőn így szólott egyik tanítványának, ki őt jónak nevezé: *«Miért mondasz engem jónak? Nincs jó más Istenen kívül!»* s én mégis bűneitek megbánása, az erkölcsi javulásra való magatok elhatározása reménye mellett nem vonakodom kiosztani közöttetek az uri szent vacsorát. Oh engedjétek hinnem, hogy ti szavaimat lelketekhez engedtétek jutni; engedjétek hinnem, hogy ti nem vagytok teljesen megromolva, hogy lelketekben még van egy szikra az égi tűzből, mely nem engedi, hogy a bűn örök éjjele boruljon rátok; engedjétek hinnem, hogy ti vágytok még az Istenhez, a ki gyönyörködik a megtérő bűnösökben, vágytok az üdv után, mely Jézus tudományában van letéve számunkra, de a melynek üditő szent forrásából csak az ihatik, a ki parancsait megtartja, az erényt szereti, igazságban él s ha a vétek útjára tántorodott is, de egészen el nem esett, vagy ha elesett, van ereje fölkelni, hogy éljen nem a bűnnek, hanem az Istennek.

És most mielőtt már e szent asztal áldásaiban részesülnétek, boruljatok le én velem az irgalom Istenének zsámolyához töredelmesen s imádkozzatok ekképen:

Irgalomnak Istene! szerető Atyánk! Félve vesszük ajkainkra a te nevedet, mert erre csak azok méltók, a kik útidon járnak, tisztelik

és megtartják törvényidet, mi pedig azokat megvetettük, áthágtuk és megtapostuk. Im ezért vagyunk e börtönben, elszakítva családunk tagjaitól, kizárva az emberi társaságból, megfosztva attól az örömtől és boldogságtól, hogy szent házádba léphessünk s hitünk sorsosival a gyülekezetben együtt imádkozhassunk.

Uram! te rég megmondottad, hogy a ki szelet vet, vihart arat, a bűn büntetlenül nem marad, s mi zugólódás nélkül hordozzuk békóinkat, mert érdemesek vagyunk arra, hogy vétkeinkért lakoljunk. De ez az önmegadás nem a megátalkodottságnak bűnös, hanem a megtérés vágyának nemes gyümölcse, melyet bűnbánólag mutatunk be előtted.

Oh Istenünk! mily keserű emlékek háborgatják lelkünket, ha a multa visszagondolunk! Mint fáj szivünknek, hogy annyi gonoszt cselekedtünk, megbántva ez által embertársainkat és megbántva tégedet, ki az étellel nem azért ajándékozta meg, hogy másoknak terhére és a társadalomnak veszedelmére legyünk, hanem hogy azoknak jóllétét előmozdítsuk s magunk is napról napra tökélyesbüljünk.

De im megtörődve bűneink sulya alatt, újra éledni kezd bennünk a remény, hogy még van út a menekvésre s te a megtérőt égi kegyelmeddel támogatod.

Uram! mi megtérni, megjavulni vágyunk; tedd e pillanatot üdvadóvá ránk nézve. Bocsánatodat sem mernők kérni, ha nem éreznénk vágyat keblünkben a megjavulásra. E vágygyal lépünk az előttünk megterített szent asztalhoz is, hol idvezítőnket véljük állani, ki a bűnös publikánusokkal is együtt vacsorált. Hallasd velünk is az ő biztató ígéretét: *«Irgalmasságot akarok és nem áldozatot; mert nem jöttem, hogy az igazakat hívnam, hanem a bűnösöket a megtérésre.»* Irgalmazz és gyámolits, biztass és bátoríts. Mi Atyánk stb.

Urvacsoravétel után.

«Jertek el, térjünk vissza az Urhoz, mert ő szaggatott meg és ő gyógyít meg minket; megvert és beköti a mi sebeinket.» Im e prófétai intést véljük hallani e pillanatban, szent Istenünk! Oh cselekedd, hogy azt meg is tartsuk. Cselekedd, hogy ne csak külsőleg, de bensőleg és lélekben is hozzád térjünk és egészen megigazuljunk. Amen.

Szeretem hinni, szerencsétlen embertársaim! hogy megtörődve és igaz lelki bánattal éltetek az uri szent vacsorával. Mielőtt itt hagynálak, jertek, kebletek fölserkent jobb érzelméről még egyszer tegyetek vallomást Isten előtt s imádkozván, mondjátok ezeket:

Isten! irgalom s jóság Atyja! Hálával borulunk le előtted, hogy nem nézve bűnös-voltunkat, szent Fiad asztalának vendégeivé méltattál. Légy áldott, hogy börtönünk falai közt is megmutattad hozzánk atyai kegyelmedet, hogy szent igéid által is megenyhithessük szomju lelkünket. Vajha szüntelen rajtad és a te törvényiden csüngne a mi elménk!

Vajha ezután megjobbulva szenvednők a ránk mért büntetést s elég erők maradnánk arra, hogy többé ne vétkezzünk!

E végre állj mellénk, Uram! te is a te segedelmeddel. A mint most irgalmasságot cselekedtél velünk, légy velünk állandóan jóra vezérlő szent Lelkessel. Újítsd meg elménkben gyakran a te szent Fiad parancsolatait, hogy szeressünk téged és szeressük felebarátainkat s a jövőben erkölcsös magaviselet által tegyük jóvá a multban elkövetett rossz tetteinket.

Uram! széles út, a mely gonoszságra visz s mi eddig azon jártunk: mutasd meg nekünk ama keskeny ösvényt, mely igazságra és idvességre vezérel. Oh hallgass meg minket könyörgésünkben. Amen.

B e z á r ó b e s z é d.

A könyörülő Istennek kegyelme és áldása maradjon immár veletek eltántorodott embertársaim! Én távozom s itt hagylak titeket a megbánás érzései között. Szerencsésnek mondanám magamat, ha szavaim nem hullottak volna terméketlen kősziklára. Az Istenért, kinek szent nevét ajkaitokra vettétek, a Krisztusért, kinek utolsó vacsorájában részt vettetek, az emberiségért, a melyhez tartoztok és saját lelketek nyugalmaért és üdveért kérlek, engedjétek meglágyulni sziveteket Krisztus szolgájának beszédi által. A mit fogadtatok, tartsátok meg, hogy ti is megtartassatok. Amen.
